

Kitab fondlarının mühafizəsi

və konservasiyası problemlərinə dair

İnsanlar ta qədimdən indiyə kimi kitabları zərrə-zərrə toplayıb, nəsil-dən-nəslə ötürüb, nəticədə kitabxanalar yaratmışlar. Dünya tarixində qədim şumerlərin, heylərin, assuriyalıların saxsı lövhəciklərdən tutmuş, Qədim Misirin, Romanın, İsgəndəriyyənin qədim kitabxanalarını, Avropanın orta əsrə aid ilk kitabxanalarını, Kiyevin, Səmərqəndin, Florensiyanın, Parisin kitabsaxlayıcılarını qeyd etmək olar.

Yeni texnologiyaların inkişafı ilə bağlı cəmiyyətin sürətlə informasiyalaşması, məsələn, elektron resursların yaradılması yeni növ sənədlərin yaranmasını tələb edir. Müasir şəraitdə kitabxana fondları üçün daha qiymətli sayılan sənədlərin mühafizəsi problemləri onların seçmə mərhələsində nəzərə alınmalı, bu sənədlərin davamlılığının artması və gələcəkdə unikal materialların itirilməməsi probleminin həlli üçün də vacibdir.

Hazırda bəzi kitabxana fondlarında müxtəlif tarixi dövrlərə aid öz məzmunu və informasiya daşıyıcısı ilə fərqlənən qiymətli ədəbiyyat saxlanılır. Bu cür sənədlər özlərində daşıyan informasiya və yaranma üsullarına görə tədqiqatçılar üçün böyük maraq kəsb edir.

Belə sənədlərin mühafizəsi və bərpası müasir kitabxanaşünaslığın aktual problemlərindən biridir.

Respublika kitabxanalarında bu məsələyə lazımı səviyyədə fikir verilməyib, ümumiyyətlə, mühafizə problemləri elmi kitablarda və dərsliklərdə işıqlandırılmayıb.

Fondların mühafizəsi və bərpası məsələləri ilk dəfə Azərbaycan MEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında «Nadir nəşrlər» bölməsi tərəfindən həm nəzəri, həm də təcrübi cəhətdən öyrənilib və tətbiq edilib.

Bu sahəyə aid «Nadir kitabların mühafizəsi və konservasiyası» adlı layihə həyata keçirilib və «Nadir nəşrlərin mühafizəsi və konservasiyası», «Kitabların biozədələnməsi haqqında əməli və təcrübi qeydlər» adlı məqalələr dərc olunub.

Fondların mühafizəsini təmin etmək üçün müxtəlif üsullardan istifadə olunur.

Onların ən əhəmiyyətli sənədlərin xüsusi saxlama rejimi və bərpasıdır. Sənədlərin mühafizəsi problemlərinə ikitərəfli yanaşılır:

1. Sənədlərin əsl və nəşrlərin originalının mühafizəsi;
2. İnformasiya və sənədin surətinin mühafizəsi.

Birinci istiqamətdə işlər aparılarkən ixtisasçılar sənədlərin tam bərpası, sənədlərin kağızı və başqa materialların, nəşriyyat boyalarının, cildlərin korlanmasının qarşısının alınması ilə üzləşir. İkinci istiqamətdə isə tədqiqatçılar nəşrlərin, dəqiq desək, onların surətinin və onlardakı informasiyanın başqa daşıyıcılara köçürülməsi məcburiyyətində olur.

Son zamanlara qədər geniş yayılmış üsul sənədlərin mikrodaşıyıcılara köçürülməsi və faksimul nəşrlərinin çap olunması idi. İndi isə sənədlərin surətinin maşınla oxunan daşıyıcılara köçürülməsi ən aktual məsələdir. Sənədlərin başqa daşıyıcılara köçürülməsi sənətin orijinalının qorunub saxlanılmasına, həmçinin bütün marağı olan oxucuların sənədin surətindən istifadə etmək imkanı yaradır.

Maşınla oxunan daşıyıcılar (elektron) çox mübahisəli və hələ çox az tədqiq olunan bir problemdir. Yüksək təchizatı olan bir şəraitdə maşınla oxunan daşıyıcıların səmərəli istifadəsi danılmazdır; lakin bu materialların gələcəkdə istifadəsi və mühafizəsi problemi hələ öyrənilməyib. Bu cür materialların istismar müddəti az olduğundan bu daşıyıcılarda olan informasiyanın uzunmüddətli olmasına hələ cavab tapılmayıb.

Kitab daşıyıcılarından fərqli olaraq maqnit lentləri kimi elektron daşıyıcıların istifadə müddəti məhduddur. Məs: BASF və VERBATİM markalı 3,5 düyümlü maqnit disketlərinin istifadə müddəti 1,5-2 ildən artıq olmur, lazer optik disklər CD-ROM-lar tez-tez istifadə olunduqda bir ildən sonra keyfiyyətini itirir, ona görə də bu daşıyıcıların vaxtaşırı təzələnməsi (yenidən köçürülməsi) səmərəli texniki həllini tapmalıdır.

İnformasiya və kompüter texnologiyaların və proqram təminatlarının intensiv inkişafı sənədlərin yazılma üsullarının və oxunmasının təkmilləşməsi ilə sıx bağlıdır. Ona görə də texniki cəhətdən köhnəlməmiş informasiya daşıyıcılarının istifadəsi məsələsi tez bir vaxtda həll olunmalıdır.

Bu gün həll olunmamış aktual məsələlərdən biri də lokal və uzaq məsafədə yerləşən elektron resursların arxivləşdirilməsidir. Qərb və amerikalı kitabxanalarının fikrincə, yeganə yol kooperasiya,

həmçinin beynəlxalq kooperasiyadır. Yalnız bu şərtlə informasiya resurslarının saxlanması və istifadəsi təmin ediləcəkdir. Beləliklə, informasiya daşıyıcılarının seçilməsi məsələsində onların hazırdakı istifadə edilməsi ilə bərabər gələcəkdə saxlanması və istifadəsi nəzərə alınmalıdır.

Ənənəvi nöqtəyi-nəzərdən kitab fondlarının mühafizəsi probleminin həlli üçün nadir nəşrlərin bərpası və fondlarda yerləşən sənədlərin fiziki keyfiyyətinə təsir göstərən 5 faktordan qorunub saxlanması nəzərdə tutulur. Bu hava-mühit, bioloji, dalğavari enerji, sosioloji və fəvqəladə vəziyyət faktorlarıdır. Fondların mühafizəsi problemi çərçivəsində kitabxanalarımızda ancaq birinci və ikinci faktorlar nəzərdə tutulur, yəni temperatur-nəmişlik rejiminin gözlənilməsi və sənədlərdə bioloji zədələnmə nəticələrinin ləğv edilməsi məsələləri tətbiq olunur.

Müasir dövrdə kitabxana fondlarının mühafizəsi probleminin həllində bütün dünya kitabxanalarının iştirakı vacibdir, ona görə ki, XXI əsrin astanasında ətraf mühitin çirklənməsi, kitabxana fondlarının, həmçinin nadir nəşrlər fondlarının intensiv istifadəsi, sənədlərin tez-tez surətinin çıxarılması ilə əlaqədar bütün dünyada sənədlərin saxlanması şəraiti eyni ilə kəskin şəkildə pisləşir. Bu gün fond işçiləri qarşısında duran məsələlərin ən vacibi tərkibində yüksək tərsusu olan kağızlarda nəşr olunmuş kitabların məhv olunmasıdır.

Bu qəbildən olan kitablar XIX əsrin sonuna-XX əsrin əvvəllərinə aid olan kitablardır. Onları xilas etmək üçün fond işçiləri kitabları neytrallaşdırır və beləliklə, kağızların davamlılığını, həmin kitabları başqa elektron daşıyıcılara keçirməklə sığorta fondlarının yaradılmasını təmin etmiş olurlar. Bu da fondların mühafizəsi üçün əlverişli üsuldur.

Almaniya tədqiqatçıları belə bir nəticəyə gəliblər ki, dünyada tərsulu kağızda nəşr olunmuş təxminən 60 milyon nüsxəyə yaxın ədəbiyyatın məhv olunması təhlükəsi var. Ən iri kitabxana sayılan ABŞ Konqres Kitabxanasında 13 milyon sənədin vəziyyəti kəskin həddə çatıb.

Kitabların məhv olunmasının qarşısı alınması üçün konservasiya bir profilaktik tədbir kimi tətbiq olunub. Fondun bərpası ilə bağlı kitabxananın çoxaspektli fəaliyyəti nəticəsində yaranmış preventiv konservasiyanın yeni texnologiyası mərhə-

ləli (faza) konservasiya adlandırılır. Mərhələli konservasiya ideyası ondan ibarətdir ki, hər bir kitabın onun ölçüsünə uyğun xüsusi tərsusuz kartondan mikroiklimli konteyner hazırlanır.

Bu cür üsulla kitab ətraf mühitin zərərli təsirdən müdafiə olunur, kağızın köhnəlmə prosesi sabitləşir. Xüsusi kartondan hazırlanmış mikroiklimli konteyner ətraf mühitin, zərərli maddələrin və aşıqların təsirdən kitabı qoruyur. Kitab bu konteynerdə kitab saxlayıcıda tam bərpa olunan saxlanılır. Əgər destruksiya (kağızın strukturanın dəyişməsi) dərəcəsi imkan verirsə kitabı dəfələrlə mürciət edilir, hətta oxucunun istifadəsinə də verilir, lakin istifadədən sonra mütləq konteynerdə yerləşdirilir.

İlk dəfə mərhələli konservasiya texnologiyası 1973-cü ildə Konqres Kitabxanasında, sonra isə ABŞ-in bütün kitabxanalarında tətbiq olunub. Mikroiklimli konteynerlər ilk dəfə tərsusuz kartondan Amerikan proqram təminatı olan «Box Maker» dəzgahda hazırlanıb. Rusiyada isə Elmlər Akademiyasının kitabxanasında ABŞ Konqres Kitabxanasının köməyi ilə sınaqdan keçirilib, onların şəraitinə uyğunlaşdırılıb və yağıın zamanı ziyan çəkən kitablara tətbiq edilib. Lakin bu işin bu cür miqyasda keçirilməsi təcrübəsi yox idi.

Konqres Kitabxanası ilkin mərhələdə REA kitabxanasını lazımı avadanlıq və materiallarla təmin etmişdir. Buraya kitabölçən və proqram təminatlı kompüter göndərilmişdir. Kitabölçəndən alınan rəqəmlər əsasında (kitabın eni, uzunluğu və hündürlüyü) mikroiklimli konteynerlər hazırlanmışdı. Bir müddət Rusiya kitabxanaları tərsusuz kartonu ABŞ-dan pulla alır, lakin mühafizəyə ehtiyacı olan ədəbiyyat həddindən çox olduğundan bütün ehtiyacları ödəmək üçün vəsait çatmırdı.

Buna görə də REA Kitabxanası Ümumrusiya Elmi-tədqiqat Kağız İnstitutu ilə birgə tərsusuz kartonun istehsalı ilə bağlı tədqiqatlar aparır və 1993-cü ildə ilk dəfə Rusiya tərsusuz karton əldə edə bilir və öz kitabxanalarını bu materiallarla təmin edir.

Azərbaycanda ilk dəfə mərhələli konservasiya MEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında həyata keçirilib. «Nadir nəşrlərin mühafizəsi və konservasiyası» adlanan bu layihə Soros Açıq cəmiyyətinin kitabxana proqramları üzrə plan-layihələr müsabiqəsində 6500 dollar məbləğində qrant udmuşdur.

Bu layihə çərçivəsində iş əsasən üç mərhələdən ibarət idi:

- 1. Yeni yaranmış «Nadir nəşrlər» fondunun təmiri;**
- 2. Fondun yeni avadanlıqla təchizatı;**
- 3. Bərpaya daha çox ehtiyacı olan ilk 500 kitab üçün Moskvadan gətirilmiş tərsusuz kartondan mikroiklimli konteynerlərin düzəldilməsi.**

Layihə əsasında Nadir nəşrlər fondu təmirdən sonra lazımı avadanlıqla təmin olundu. Fondun saxlama şəraitini yaxşılaşdırmaq üçün kondisioner, məlumat kartlarını tərtib etmək və məlumat bazasını yaratmaq üçün kompüter, kitabların tozunu almaq üçün tozsoran, kitabxananın daxili imkanlarından istifadə edərək nadir nəşrlər üçün müvafiq stendlər və mikroiklimli konteynerləri saxlamaq üçün şkaflar hazırlandı. Bundan sonra tərsusuz kartonu əldə etmək üçün iki kitabxana əməkdaşı Moskvaya ezam olundu. Ezamiyyət zamanı kitabxana əməkdaşları Rudomino adına Xarici Ədəbiyyat Kitabxanasının gigiyena və bərpa şöbəsində mikroiklimli konteynerlərin düzəldilməsini əyani şəkildə müşahidə edib, bu haqda lazımı çap məhsulları və videomateriallar əldə edildi. Həmin bu kitabxanada 500 kitab üçün tərsusuz karton alındı.

Ezamiyyətdən sonra seçilmiş ədəbiyyat defeksiya olundu və kitablardan ölçü götürüləndən sonra hər bir konservasiya olunan kitab kompüterdə məlumat kartı tərtib olundu. Hər bir 500 kitabın ölçüsü əsasında mikroiklimli konteynerlər hazırlandı, sonra isə hər bir hazırlanmış konteynerə kitablar yerləşdirildi və örtülü şkafla düzüldü. Beləliklə, Azərbaycanda ilk dəfə mərhələli konservasiya həyata keçirildi.

Bu layihə çox gözəl təşəbbüsdür, lakin vəziyyətdən çıxış yolu deyildir, çünki kitabxanalarımızda milyonlarla kitabın belə bir konservasiyaya ehtiyacı var. Azərbaycanın nə tərsusuz karton istehsal etməyə, nə də bu kartonu xaricdən almağa imkanı yoxdur.

Azərbaycan kitabxanalarında mühafizə problemləri ilə bağlı məsələlərə lazımı səviyyədə fikir verilməyib. Konkret olaraq, iri elmi kitabxanalarda saxlama rejimi sənədlərin təhlükəsizliyinin təmin olunması ilə bitmir. Lakin bu tədbirlər də lazımı səviyyədə deyil, məsələn, elmi kitabxanalarda saxlayıcılar təmirə ehtiyacı olan otaqlarda və ya zirzəmidə yerləşdirilib, fond sahələrində normadan əla-

və kitablar düzülüb.

Elmi kitabxana fondlarına normadan artıq ədəbiyyat yüklənib, bu həm Pedaqoji, həm də Kənd Təsərrüfatı, həm də Tibb Elmi kitabxanalarına aiddir, xüsusilə MEK fondu qat-qat normadan artıq kitab qəbul etmişdir. Bu da saxlama şəraitinin tam şəkildə pozulması deməkdir. Bundan əlavə yeni ədəbiyyatı yerləşdirmək üçün bütün rezerv sahələr istifadə olunub və nəticədə ədəbiyyat çox sıx şəkildə yerləşdirilib.

Bütün adı çəkilən kitabxanalar kondisionerləşmə və hava təmizləyən qurğularla ya təmin olunmayıb, ya da bu sistemlər tamam yarasız haldadırlar. Bununla fondların təhlükəsizliyi təmin olunmayıb. Əsas səbəblər kitabxanaların lazımı səviyyədə uzun müddət maliyyələşdirilməsi və komplektləşdirməyə lazımı vəsaitin ayrılması, kitabxana işçilərinin əməyinin qiymətləndirilməməsi ilə bağlıdır.

Bütün bunlar kitabxana fondlarının mühafizəsi problemlərinin həllini təhlükə altına alır və nəticədə bərpaya ehtiyacı olan sənədlərin həcminin artmasına səbəb olur.

Müstəqil təşkilat statusu olmayan, hansısa təşkilatın struktur bölməsi olan kitabxanalarda çox acınacaqlı vəziyyəti yaranıb (məsələn, AMEA-nın MEK, ali təhsil ocaqlarının kitabxanaları). Belə kitabxanalarda kitabxana fəaliyyəti əsas iş istiqamətlərindən sayılmır və əsas təşkilat fondların mühafizəsi ilə bağlı problemlərinin həlli üçün məsuliyyəti daşımır. Bundan başqa təşkilat müdiriyyəti tərəfindən kitabxanaya aid çox zaman qeyri-professional, hətta absurd qərarların qəbul edilməsindən həmin təşkilatın kitabxanaları sığortalanmayıb.

Təcrübə göstərir ki, təşkilat müdiriyyəti kitabxana işçilərinə fondları yarasız yerlərdə yerləşdirməyə sərəncam verir, kitabxanaya icarə məqsədu deyün istifadə olunmur, fondlar yerləşdirilərkən normativ tələblər gözənilmir və ya kitabxana fondlarının yerlərini lazım olduqda dəyişirlər və hər bir yerdəyişmə kitabların itirilməsinə və korlanmasına səbəb olur. Buna nümunə 1967-ci ildə AMEA-nın MEK fondunun zirzəmidə yerləşdirilməsi ola bilər. Zirzəmidə nəmişlik-temperatur rejiminin xüsusi hava dəyişən və kondisionerləşmə qurğuları yox səviyyəsindədir. Bundan əlavə mühəndis-kommunikasiya sistemləri də burada cəmləşib və onların nasazlığından dəfələrlə kitablar islanıb və yarasız hala düşüblər. Əgər nəzərə alsaq ki, 3,5 milyondan artıq fondu olan kitabxanada

«Nadir nəşrlər» bölməsi yaradılıb və qiymətli kitablardan təxminən 9000-ə yaxın kitab normativ qaydalara uyğun yerləşdirilib, lakin bu problemin həlli deyil.

Hələ zirzəmidə çox qiymətli kitablar, görkəmli alimlərin, şəxsiyyətlərin kitab kolleksiyaları, xüsusi nişanəsi olan, avtoqrafli kitablar çoxdur və bunları nadir nəşrlər bölməsində yerləşdirmək qeyri-mümkündür. Deməli, əsas fondun ədəbiyyatını saxlama şəraitinin yaxşılaşdırılmasına dair tədbirlər keçirilməli, mühəndis-kommunikasiya sistemləri müntəzəm təmir olunmalı və ciddi nəzarət altında saxlanılmalıdır. AMEA-nın kitabxana filiallarında vəziyyət ağır olaraq qalır.

MEK-nin 24 filialı institutların tabeçiliyinə verilib. MEK tərkibində olan bu filiallar institutun profilinə uyğun yeni ədəbiyyatla təmin edilib, düzün idarə edilib və hər il MEK tərəfindən yoxlanılıb. MEK tərkibindən institutların tərkibinə keçəndən sonra vəziyyət dəyişib. Vaxtı-vaxtında yeni ədəbiyyatla təmin olunmur, dəfələrlə bir otaqdan o biri otağa köçürülür. Çox zaman işıqlı otaqlardan, rütubətli otaqlara köçürülüb, hər bir köçürülmə fondda olan kitabların mexaniki zədələnməsinə səbəb olur. AMEA-nın Radiasiya Tədqiqatları İnstitutunun kitabxanası buna gözəl nümunədir. Az bir müddətdə 2 dəfə yeri dəyişilir.

Bu da kitabxanaya institut müdiriyyəti tərəfindən münasibətini əyani şəkildə nümayişdir. Elmi Kənd Təsərrüfatı Kitabxanası, Elmi Pedaqoji Kitabxana və Elmi Tibb Kitabxanası yerləşən binalar alınıb, kitabxana müdiriyyəti fondları köçürmək məcburiyyətində olublar. Yerdəyişmə ilə əlaqədar dəyərli elmi fondlara ziyan vurulub. Elmi kitabxanaların fondları standartlara uyğun şəraitdə yerləşdirilməyib.

Fondların çoxunda nəzarət-ölçü cihazları (temperatur və nəmişlik ölçən cihazlar) olmadığından və onları almaq üçün vəsait ayrılmadığından temperatur-nəmişlik rejiminə nəzarət olunmur. Bütün bu kitabxanalarda etibarlı mühafizə sistemi, həyəcan və yangın söndürən sistemləri təşkil olunmayıb və bir nəticə kimi təhlükəsizliyə zəmanət heç bir müdiriyyətin iqtidarında deyil.

Kitabxana fondlarının mühafizəsi və bərpası ilə əlaqədar aşağıdakı işlər görülməlidir:

-fondların mühafizəsi ilə bağlı regional bərpa xidmətlərinin yaradılması;

-respublika üzrə nadir nüsxələrin ümumi kataloqunun yaradılması;
-respublika üzrə sığorta fondlarının yaradılması;
-bu mərkəzdə fəaliyyət göstərməyə qadir olan yeni kadrların hazırlanması
-(bərpaçı-konservator);
-fövqəladə vəziyyət yarandıqda hazırlıq tədbirləri planı.

Dövlet səviyyəsində kitabxana fondlarının mühafizəsi üçün proqram qəbul olunmalıdır. Bu proqram çərçivəsində layihələr həyata keçirilməlidir. Layihələrin müəyyən hissəsini dövlət tərəfindən, qismən də fondların mühafizəsi proqramları ilə məşğul olan beynəlxalq donor təşkilatlar maliyyələşdirilməlidir.

Bu proqram çərçivəsində müxtəlif layihələrin iş-tirəcləri fondların mühafizəsi sahəsində müəyyən iş görmüş kitabxana və təşkilatlar olmalıdır. İlk növbədə AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasını qeyd etmək lazımdır, çünki respublikada ilk dəfə bərpa və konservasiya üzrə Soros Açıq Cəmiyyət İnstitutu tərəfindən maliyyələşdirilən layihə məhz burada işlənilib və bu layihə əsasında müasir tələblərə cavab verən «Nadir və qiymətli nəşrlər fondu» yaradılıb. Yenə də Soros Açıq Cəmiyyət İnstitutunun maliyyələşdirdiyi mühafizə, konservasiya və bərpaya aid rus dilində olan metodik vəsaitlər tərçümə edilib.

MEK-də Amerika səfirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən Tədris Mərkəzinin maliyyələşdirdiyi «Sənədlərin bərpası və konservasiya» adlı 24 saatlıq kurslar tədris olunub. Bu kurslarda Bakının müxtəlif elmi kitabxanalarının (məsələn, Elmi Pedaqoji Kitabxana, Elmi Tibb Kitabxanası, Elmi Texniki Kitabxana və s.) mütəxəssisləri müdaviim olmuş və sertifikat almışlar.

AMEA-nın Əlyazmalar İnstitutunun bu proqramda iştirakı vacibdir, ona görə ki, 1950-ci ildə Ədəbiyyat İnstitutunun əlyazmalar şöbəsinin nəzdində yaranan bu institutda uzun illər bu sahədə işlər aparılıb, müəyyən təcrübələri var və institutun nəzdində 70-ci illərdə yaranmış bərpa və gigiyena laboratoriyası fəaliyyət göstərir. Əlyazmalar İnstitutunun nəzdində fəaliyyət göstərən laboratoriya köhnə avadanlıqla təchiz olunsada bu sahədə çoxlu bilik və təcrübə əldə edib.

M.F.Axundov adına Milli Kitabxanada zəngin fondu olan «Nadir nəşrlər» şöbəsini qeyd etmək lazımdır. Bu şöbənin nəzdində fəaliyyət göstərən bərpa

bölməsinin nadir və qiymətli nüsxələrin mühafizəsi sahəsində xidmətləri böyükdür.

Kitabxanada fondların mühafizəsi problemləri ümumiyyətlə kəskin şəkildə qəlizləşib və bu problemlərin həlli üçün konkret təşkilatların tərkibində olan kitabxanaların ümummill miqyasda qətiyyətli tədbirlərin həyata keçirilməsi vaxtı çatıb.

Normativ qaydalara uyğun sənədlərin saxlama rejimini yaratmaq üçün və fondların təhlükəsizliyini təmin etmək üçün qeyd olunan tədbirlərin keçirilməsi vacibdir.

Kitabxanalar üçün ixtisaslaşdırılmış binaların tikilməsi;

Fondların artımını nəzərə alaraq plan üzrə sahələrinin genişləndirilməsi;

Binaya və mühəndis-kommunikasiya sistemlərinə tam nəzarət edilməsi;

Fondların mühafizəsini təmin edən müasir texniki vasitələrlə kitabxananın təchiz edilməsi;

Kitabxanaların maddi-texniki ehtiyaclarının maliyyələşdirilməsinin təmin edilməsi.

Fondların mühafizəsi üzrə normal işin təşkili üçün respublikada yaxşı kimyəvi laboratoriyası, fotolaboratoriyası olan, bərpa şöbəsi fəaliyyət göstərən xüsusi konservasiya və bərpa mərkəzi olmalıdır. Bu mərkəz həm Bakıda, həm də regionlarda yerləşən kitabxana fondlarının mühafizəsi problemlərini həll edə biləcək bir qurum olmalıdır.

Gələcəkdə isə rayonlarda regional bərpa xidmətləri fəaliyyət göstərəcək və bu mərkəz öz fəaliyyətini bütün regionlarda olan bərpa xidmətlərini əhatə etmək imkanına malik olacaq. Belə bir mərkəzin yaradılması və lazımı avadanlıqla, materiallarla, kimyəvi reaktivlərlə təchiz olunması respublika üçün çox vacibdir və fondların mühafizəsi ilə bağlı prioritet iş istiqamətlərindən olduğu şəksiz sübutdur.

● **Gülərə XƏLƏFOVA,**
AMEA MEK-nin
nadir və qiymətli nəşrlər
bölməsinin müdiri